

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ЖӨНІНДЕ БАНКТЕРГЕ
ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ
2018 ЖЫЛҒЫ 3-ТОҚСАН

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу¹

2018 жылғы 3-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

Барлық кәсіпкерлік субъектілері үшін кредиттеу талаптары жалпы өзгеріссіз қалды (1-сурет). Кредиттеу талаптарын жұмсартуға бәсекелестікті күшейту әсері өтімділік көрсеткіштерінің нашарлауы, құнның және ұзақ қорландыру, оның ішінде депозиттер нарығында тәуекелдердің өсуі сияқты факторлармен теңестірілді. Сұхбат барысында жекелеген банктер банк секторының тәуекелге бағдарланған қадағалауға көшуі алдында кепілге және қарыз алушылардың төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптардың қатаңдатылғандығын атап өтті.

Нарықтағы институционалдық өзгерістер және қайта құрылымдалған және таратылған банктердің сапалы қарыз алушылары үшін бәсекелестік ірі банктердің ірі клиенттер үшін мөлшерлемелерді төмендетуіне әкелді (4-сурет). Жекелеген банктер бойынша 3-тоқсанда теңге бағамының жоғары құбылмалылығына байланысты қорландыру құнының өсуі салдарынан қарыздар бойынша мөлшерлемелердің өсуі байқалды (тәуекелдің құнын есепке алмағанда). Бұл өзгеріс, өз кезегінде қарыздар бойынша маржаның ұлғаюына әкелді.

Банктердің күтулеріне қарамастан, ірі және орта кәсіпорындардың кредиттік ресурстарға деген сұранысының төмендеуі байқалды. Бұны жекелеген ірі банктер атап өтті. Шағын кәсіпкерліктің сұранысы өсуді үлкен де, кішігірім де жекелеген банктер атап өтті (2-сурет).

Клиенттердің айналым қаражатын қаржыландыруға және негізгі құрал-жабдықтарды сатып алуға деген сұранысының азаюы, ірі бес банктің пікірінше, ірі және орта бизнес сұранысының төмендеуіне, ал нарықтың 15%-н құрайтын респонденттердің 25%-ның пікірінше, шағын бизнес бойынша жоғарыда аталған факторлар сұраныстың өсуіне әкеп соқты. Мәселен, ірі бизнес бойынша келіп түскен кредиттік өтінімдер қарызының орташа сомасы 28%-ға, орта бизнес бойынша 20%-ға төмендеген, ал шағын бизнес бойынша бұл көрсеткіш екі есе дерлік өскен.

Қарыздардың мерзімділігі бойынша банктер теңгемен қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді қарыздарға деген сұраныстың өскенін атап өтеді. Ұзақ уақыт бойы төмендегеннен кейін ұзақ мерзімді қарыздарға деген сұраныстың өсуі екі тоқсан қатарынан байқалды. Алайда мұндай үрдісті атап өткен банктердің саны екі есе дерлік қысқарған.

Валютамен қарыздарға деген, оның ішінде теңге бағамының 3-тоқсанда құбылуына байланысты сұраныс төмендеген.

Мемлекеттік бағдарламалардың көпшілігінің ШОБ-қа қолдау көрсетуге бағытталуына және банктердің портфельдерін әртараптандырғысы келетіндігіне байланысты осы сегментті

¹ ҚР Ұлттық Банкі банктерге кредиттеу жөнінде 3-тоқсанға пікіртерімді 2018 жылғы қазанда жүргізді. Талдау қорытындылары 26 екінші деңгейдегі банкті тоқсан сайын зерттеу нәтижесінде дайындалды.

кредиттеу қарқындай түсуде. Банктердің көпшілігі өздерінің несие портфельдерінде ШОБ үлесін ұлғайту жөнінде стратегиялық мақсаттар қояды. Банктер шағын және микро бизнестердің өтінімдерін қарауды оңтайландыруды жоспарлауда, себебі бұл клиенттер үшін банкті таңдауда шешімді жылдам қабылдау негізгі фактор болып табылады.

2018 жылғы 4-тоқсанда ең ірі бес банк кәсіпкерлік субъектілерінің теңгемен қарызға сұранысы өседі деп күтеді, ал қалған банктер сұраныс бұрынғы деңгейде қалады деп санайды (2-сурет). Кредиттеу талаптары мен сыйақы мөлшерлемелері, банктердің пікірінше, өзгеріссіз қалады (1, 4-суреттер).

Жеке тұлғаларды кредиттеу

Жеке кредиттеу нарығында автокредиттеуді қоспағанда, қарыздың барлық түрі бойынша талаптардың өзгеруі байқалды (5, 9-суреттер).

Ипотекалық кредиттеу. Ипотекалық кредиттеудің талаптарын, сыйақы мөлшерлемесі бойынша да, төлем жасауға қабілеттілігіне қойылатын талаптар бойынша да, басым түрде ипотекалық нарықтың төрттен бірін құрайтын, 7-20-25 бағдарламасына қатысушы банктер жұмсартты (5-сурет). Бұл ең төменгі бастапқы жарнаны төмендетуде, клиенттердің әлсіреуінде байқалды. Банктердің аса тәуекелді қарыз алушыларға кредит беруіне қосымша банктер пайыздық мөлшерлемелерді және заемшының борыштық жүктемесін төмендетті (7, 9-суреттер). Нәтижесінде ел бойынша осы банктерде мақұлданған өтінімдердің саны 2 мыңнан 3,5 мыңға дейін өсті. Сондай-ақ өтінімдер бойынша қарыздардың орташа сомасы ел бойынша және сол сияқты Астана және Алматы қалалары бойынша 3 млн теңгеге, яғни 11,5 млн. теңгеге дейін ұлғайды.

Ипотекаға сұраныстың өсуі туралы бағдарламаға қатысушы банктердің барлығы дерлік мәлімдеді. Мәселен, келіп түскен өтінімдердің саны ел бойынша осы банктерде бір тоқсанда 4%-ға өсті, ал Астана және Алматы қалалары бойынша 40%-ға құлдырады. Сонымен қатар, жекелеген банктердің пікірі бойынша бағдарламаны іске қосу әлеуетті қарыз алушылардың төлем қабілеттілігі жөніндегі талаптарға сәйкес келмеуіне байланысты беру көлемінің күтіліп отырған өсуіне алып келмеді. Сондай-ақ банктер сұхбат барысында өз өнімдеріне сұраныстың айтарлықтай төмендегенін атап өтті.

7-20-25 бағдарламасына қатыспаған банктер кепілге талаптарды жұмсартты және бәсекелестік салдарынан бастапқы жарнаның ең аз мөлшерлемесін төмендетті. Бұл банктердегі сыйақының мөлшерлемелері, елдің мемлекеттік тұрғын-үй жинақ банкіндегі айтарлықтай төмендеуді қоспағанда, өзгерген жоқ. Бұл осы банктерде ипотекаға арналған өтінімдер санының өткен тоқсанмен салыстырғанда 26%-ға өсуіне әкелді.

Тұтынушылық кредиттеу. Тұтынушылық кредиттеу нарығында кепілге берілген тұтынушылық кредиттеу талаптарының пайыздық мөлшерлемеге байланысты емес

комиссияларды төмендету бөлігінде, ал кепілсіз қарыздар бойынша сыйақы мөлшерлемелерін төмендету бөлігінде жұмсаруы байқалады (5, 8-суреттер).

Бұл өзгерістер кепілге берілген тұтыну кредиттеріне және автокредиттерге тиісінше ықпал еткен жоқ, ол есепті кезеңде бұрынғы деңгейде сақталды (6-сурет). Өз кезегінде, кепілсіз қарыздарға сұраныстың өсуі сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеуі аясында банктердің маркетингтік акцияларымен және тұтынушылардың борышқа қызмет көрсету бойынша өзінің мүмкіндіктеріндегі көтеріңкі сенімділігімен қолдау тапты (6-сурет). Сонымен қатар, сұратудың өсуі екінші тоқсанмен салыстырғанда келіп түскен өтінімдердің жалпы санына әсері болған жоқ, ол тоқсан үшін шамамен 405 мыңға жуық деңгейде сақталды. Бұл банктер арасында қарыз алушыларды қайта бөлумен байланысты, оның ішінде қолда бар қарыздарды неғұрлым қолайлы талаптармен қайта қаржыландыру мақсатында болуы мүмкін.

Сұхбат барысында банктер, сонымен қатар, кепілсіз кредиттеуді дамытуда кредиттік карталардың рөлін атап өтті. Атап айтқанда, банктердің пікірінше, бөліп төлеу карталарына сұраныс халық арасында күннен күнге артуда. Жеке банктердің пікірі бойынша, бұл аталған өнімді қолданудағы жеңілдік пен ыңғайлылыққа байланысты. Кредиттік карталардың көмегімен берілген қарыздардың үлесі банктердің бөлшек портфельдерінің 1%-нан 10%-ға дейінгі аралықта ауытқиды. Алайда, банктердің басым бөлігі халықтың классикалық револьверлік карталарды қолдануға әзір болмауына байланысты, бөліп төлеу карталарын дамытуға бағдарланған.

Келесі тоқсанда банктер ипотека мен кепілсіз қарыздарға сұраныс бұдан әрі өседі деп күтуде, алайда олар кепілсіз қарыздар бойынша біраз жеңілдіктерді есептемегенде, кредиттеу талаптарын өзгертуді жоспарлап отырған жоқ (6-сурет).

Зерттеу жөніндегі жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

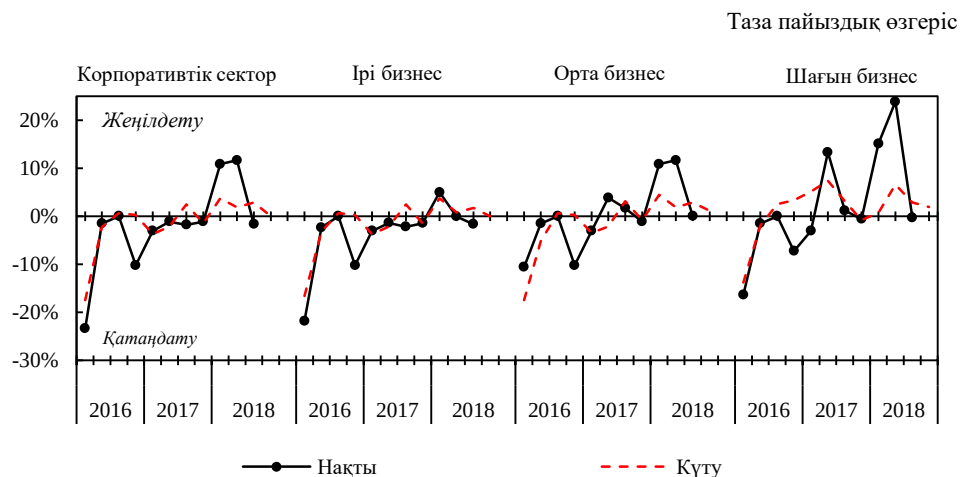
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

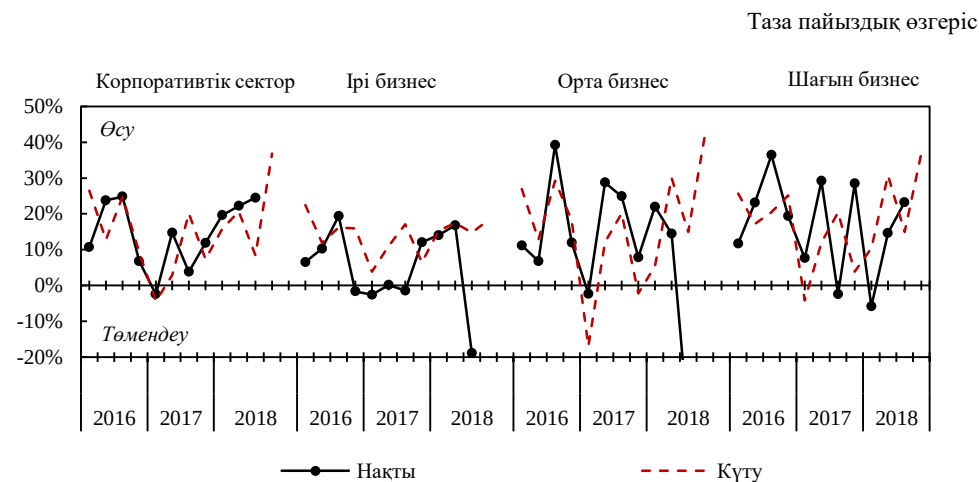
Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

1-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

- (а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

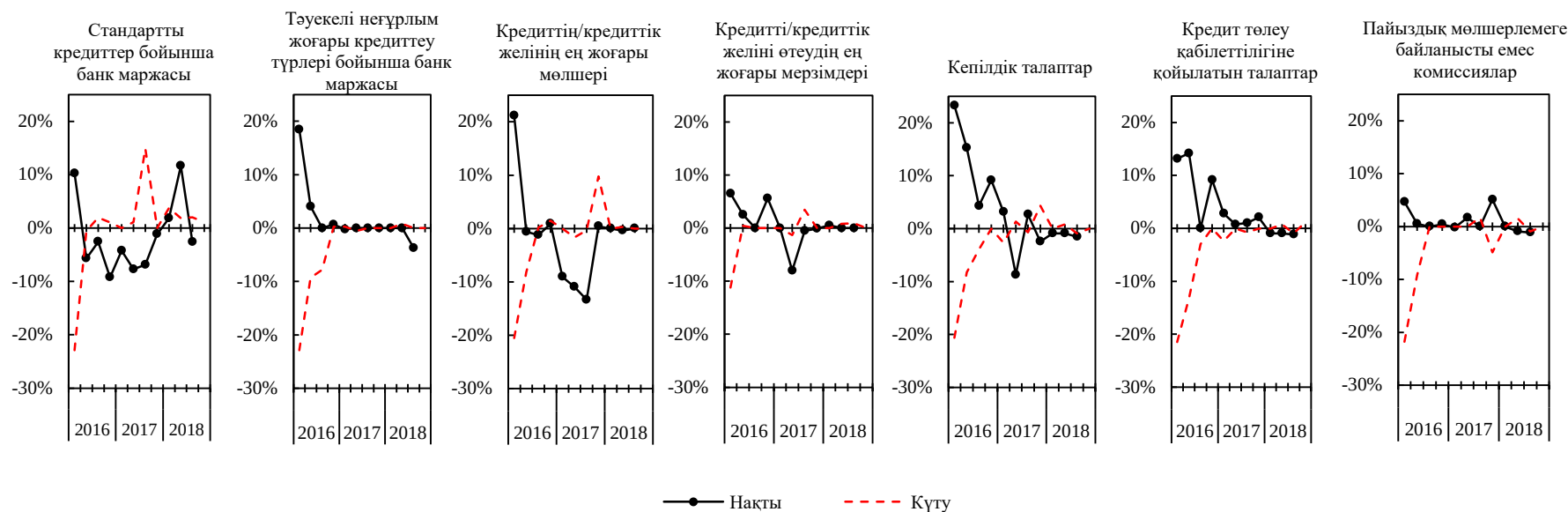
2-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

- (а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

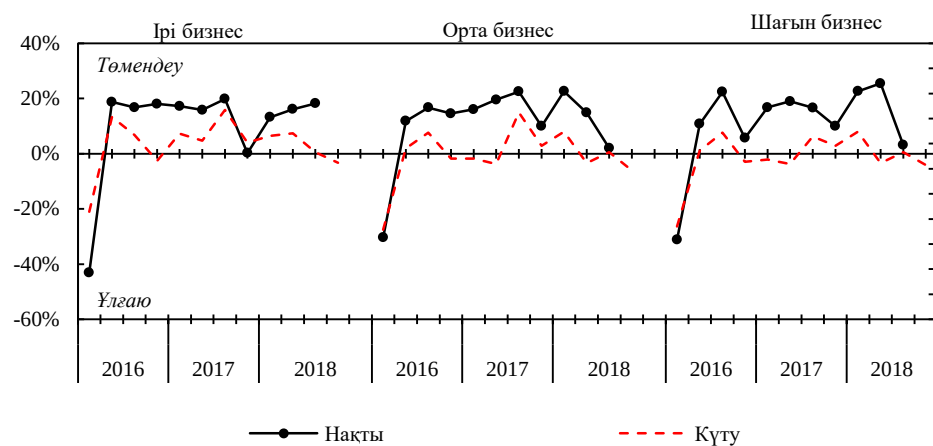

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

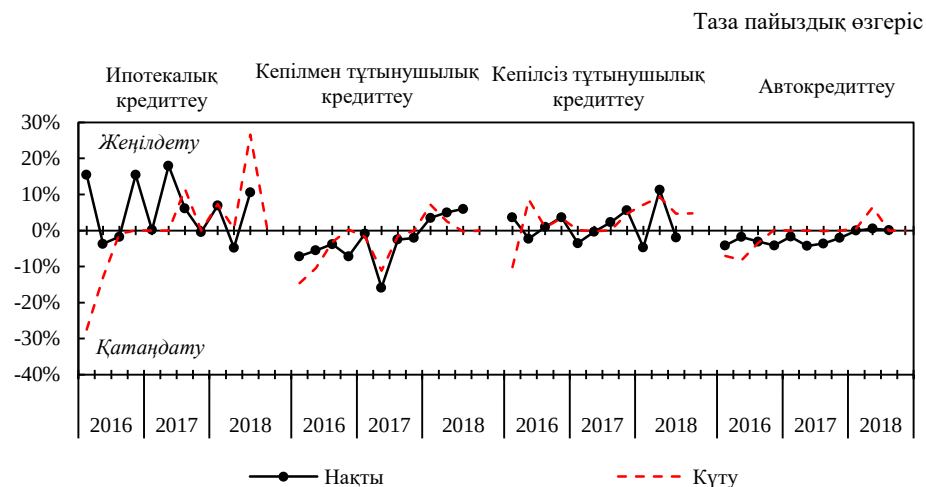
Таза пайыздық өзгеріс

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

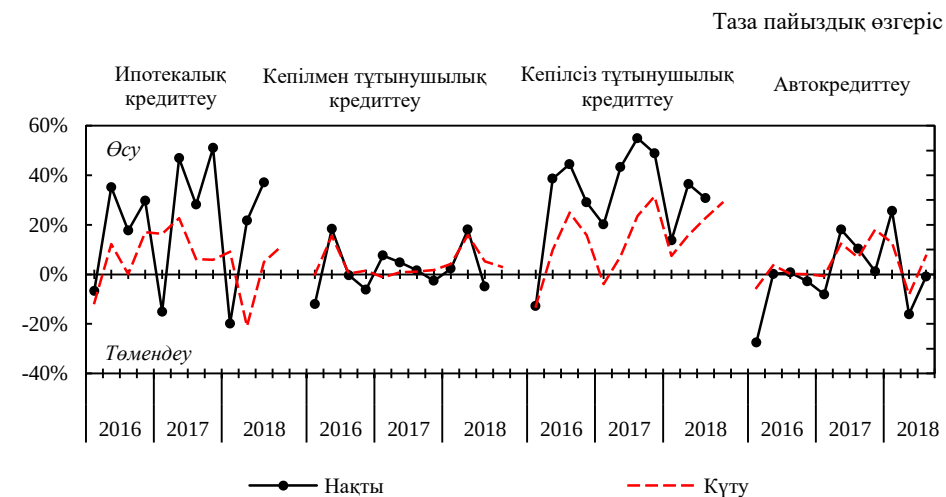
(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

- (а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

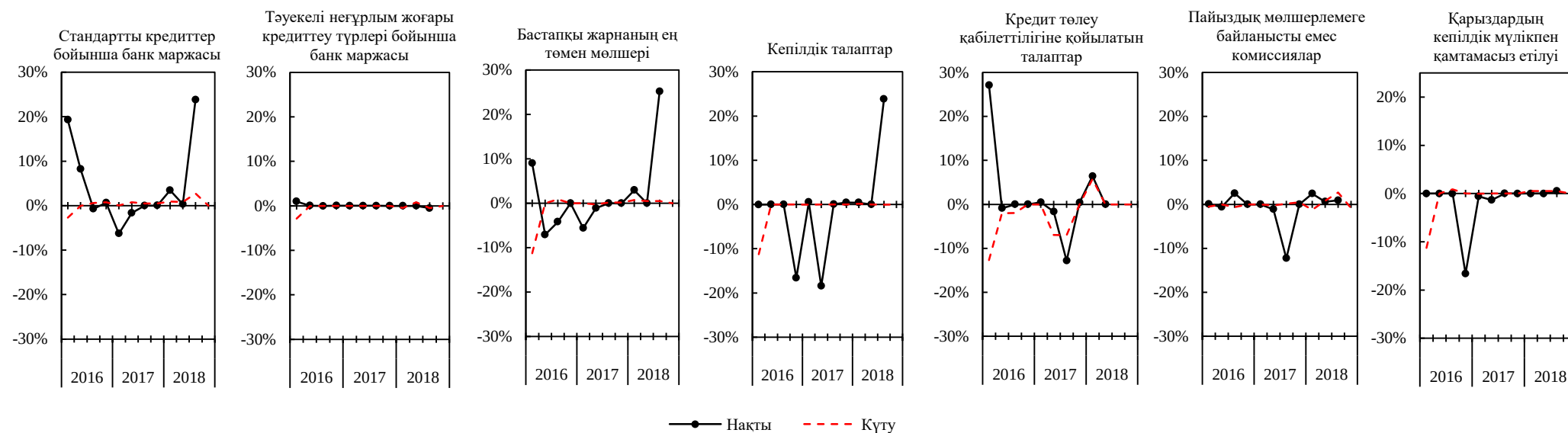
6-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

- (а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

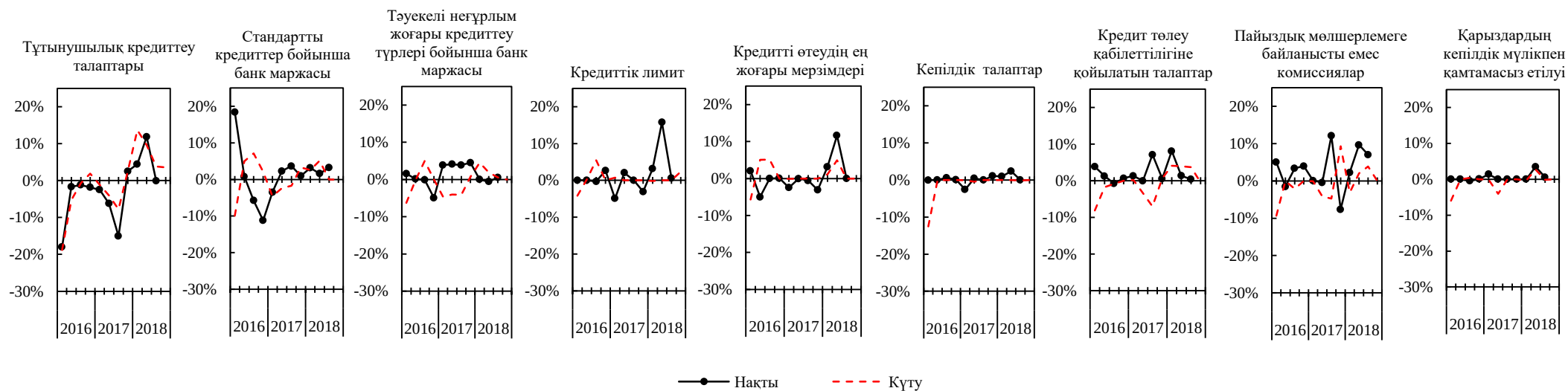

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№17 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.